

Л. В. КУРПА, д-р. техн. наук, проф. НТУ «ХПІ»

ДО 95-ОЇ РІЧНИЦІ З ДНЯ НАРОДЖЕННЯ ВИДАТНОГО ВЧЕНОГО АКАДЕМІКА НАН УКРАЇНИ ВОЛОДИМИРА ЛОГВИНОВИЧА РВАЧОВА

Стаття присвячена видатному вченому ХХ століття академіку НАН України Володимирі Логвиновичу Рвачову, якому у 2021 році виповнилося 69 років. Свого часу В.Л.Рвачов був першим ректором ХІРЕ, у 1970 році він став завідувачем кафедри теоретичної і математичної фізики ХПІ (зараз це кафедра прикладної математики). Ім'я цього відомого вченого включено у золоті сторінки історії математики і механіки. Теорія R-функцій, як головне наукове відкриття його життя, назавжди прославило В.Л.Рвачова як великого вченого, також зробило всесвітньо відомою його наукову школу завдяки чисельним впровадженням і унікальності методу RFM.

В роботі подано головні біографічні дані знаменитого вченого, підкреслено багатогранність талановитої людини, глибину його життєвих поглядів, широту кругозору. Особливої уваги приділено проблемі розвитку та подальшого застосування теорії R-функцій для розв'язання сучасних задач. Відгук близьких людей, учнів та послідовників, що пам'ятають свого великого Вчителя, відображено в словах вдячності Володимирі Логвиновичу.

Ключові слова: В.Л.Рвачов, 95-річчя з дня народження, теорія R-функцій, видатний вчений.

21-го жовтня 2021 року минуло 69 років від дня народження почесного доктора НТУ «ХПІ» академіка НАН України, видатного вченого в області математики, механіки і кібернетики, заслуженого діяча науки і техніки України, лауреата державної премії України в галузі науки і техніки, володаря орденів Ярослава Мудрого, Трудового Червоного Прапора, Дружби народів, професора, доктора фізико-математичних наук **Володимира Логвиновича Рвачова**.

Без перебільшення можна сказати, що академік НАН України Рвачов Володимир Логвинович відноситься до плеяди видатних вчених ХХ століття. Його ім'я увійшло в багато енциклопедичних довідників. Головним науковим відкриттям, який прославив Рвачова В.Л. як великого Вченого, є створена ним теорія R-функцій з її численними додатками та застосуваннями. Сотні наукових робіт і 17 монографій В.Л.Рвачова підтверджують значимість цього Вченого в галузях математики і механіки. Його наукова школа налічує понад 70 кандидатів і 20 докторів наук.

Володимир Логвинович Рвачов народився в м. Чигирині Черкаської області в сім'ї вчителів. Дитинство і юність його проходили у важкі роки Великої Вітчизняної війни і культу особи Сталіна. У 1937 році його батьки були репресовані. Батько загинув у в'язниці у 1943 році, а у 1956 році батьків В.Л.Рвачова реабілітували. У 1943 році Володимира Логвиновича було призначено на дійсну службу у Військово-Морський Флот. Після служби він навчався у Львівському університеті на фізико-математичному факультеті. Його вчителями та колегами були видатні вчені: академіки Г.І.Савін, М.Я.Леонов, Я.Б.Лопатинський, В.І.Моссаков-ський, В.В.Панасюк, Я.С.Підстригач, О.С.Космода-міанський та багато інших. У 1952 році В.Л.Рвачов з відзнакою закінчив Львівський університет і був направлений на викладацьку роботу в один з військових навчальних закладів Військово-Морського Флоту. У період з 1952 по 1955 рр. він активно працював над науковими проблемами в галузі механіки, запропонував

вирішення низки завдань про дії штампна на пружний півпростір. Ці рішення лягли в основу його кандидатської дисертації, яку він успішно захистив у Львівському університеті.

У 1955 році В. Л. Рвачов стає завідувачем кафедри вищої математики в Бердянському педагогічному інституті, де веде активну наукову і педагогічну роботу до 1963 року. У 1960 році В.Л.Рвачов блискуче захищає докторську дисертацію в Інституті проблем механіки АН СРСР, в якій отримав рішення просторових контактних задач теорії пружності. Ця робота визнана класичною в теорії пружності та внесла значний внесок у розвиток контактних задач механіки. У 35 років доктору фізико-математичних наук В. Л. Рвачову було присвоєно вчене звання професора.

У 1963 році В.Л.Рвачов переїхав до Харкова, де очолив кафедру обчислювальної математики

Харківського інституту гірського машино-будування, автоматики та обчислювальної техніки (ХІГМАОТ), а згодом після його перетворення став першим ректором Харківського інституту радіо-електроніки, іменованого зараз як Харківський Національний Університет Радіоелектроніки.

У 1970 році В.Л.Рвачов став завідувачем кафедри теоретичної і математичної фізики в Харківському політехнічному інституті (з 1981 року це кафедра прикладної математики). Паралельно з роботою в ХПІ проф. Рвачов В.Л. керував відділом прикладної математики і обчислювальних методів в Інституті проблем машинобудування НАН України. А з 1972 року і до останніх днів його життя цей інститут був основним місцем його роботи.

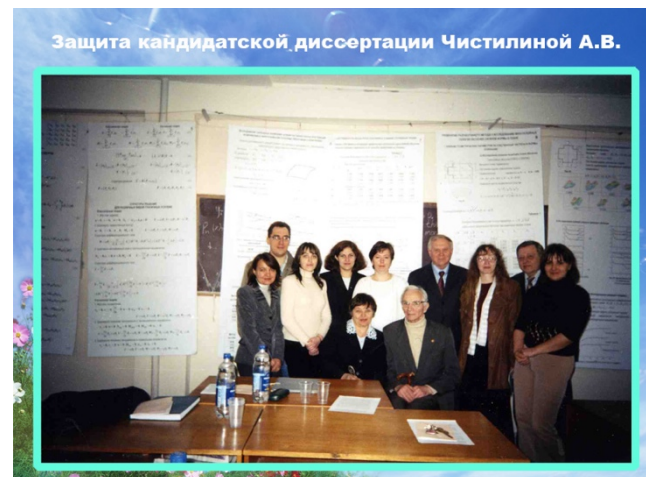
У 1972 році В.Л.Рвачов був обраний членом кореспондентом, а в 1978 році - дійсним членом НАН України.

Ми представили основні дати життя і діяльності Володимира Логвиновича. Більш докладно про творчу діяльність нашого Вчителя можна знайти в роботах [1, 2] та інших.

Володимира Логвиновича Рвачова немає з нами 16 років. Але ми завжди пишаємося тим, що такий вчений працював в стінах ХПІ, був лектором на нашій кафедрі. Він вніс суттєвий внесок в розвиток світової науки, про що свідчить індекс цитуємості його робіт.

На протязі всього свого життя Володимир Логвинович був центром притягання молодих талановитих людей, які захоплювалися його обдарованістю, інтелігентністю, широтою кругозору, неординарністю мислення. Тісна співпраця з Володимиром Логвиновичем визначила головний науковий напрям розвитку кафедри прикладної математики НТУ «ХПІ» на довгі роки. Багато співробітників кафедри захистили свої кандидатські дисертації, в яких суттєво було використано теорію R-функцій (Морачковська І.О., Ліник Г.Б., Чистіліна А.В., Склепус А.М., Шматко Т.В., Онуфрієнко О.Г., Пільгун Г.В, Будніков М.В., Мазур О.С., Осетров А.О., Любіцька К.І., Ткаченко В.В.). І в теперішній час співробітники кафедри виступають на міжнародних конференціях, публікують статті, в яких продовжують розвивати і застосовувати теорію R-функцій. На кафедрі прикладної математики теорія R-функцій в основному застосовується для розв'язання лінійних та нелінійних задач теорії пологих оболонок та пластин. В останні роки інтенсивно вивчаються шаруваті пологі оболонки, що виготовлені із сучасних функціонально-градієнтних матеріалів. Результати цих досліджень представлено на міжнародних конференціях "Dynamical Systems Theory and Applications DSTA", "Nonlinear Dynamics NODYCON", "International Conference on Advanced Mechanical and Power Engineering, CAMPE", "ENOC", "Micro-CAD", «Актуальні проблеми прикладної механіки та міцності конструкцій», «Математичні проблеми механіки неоднорідних структур», «Сучасні проблеми механіки та математики», «International Congress on Sound and Vibration ICSV» та на інших конференціях. Статті

співробітників кафедри прикладної математики, в яких демонструються можливості теорії R-функцій, опубліковано в багатьох міжнародних журналах, які зафіксовано в базі "Scopus": Non-linear Mechanics, Nonlinear Dynamics, Latin American Journal of Solid and Structures, Journal of Math. Science, J.Mechanical Engineering Science, ZAMM - Zeitschrift fuer Angewandte Mathematik und Mechanik, Int.J. Mechanics Based Design of Structures and Machines, Int. J. Sound and Vibration, Int. J. Composite Structures" та в інших.

Учні Л.В. Курти разом з В.Л. Рвачовим та О.М.Морачковським на захисті кандидатської дисертації Чистіліної Г.В.

Рвачов Володимир Логвинович разом з ректором університету Л.Л. ТОВАЖНЯНСЬКИМ, проректором В.А.КРАВЦОМ, О.К.Морачковським та Л.В.Куртою на відкритті 1-ої міжнародної конференції "Nonlinear Dynamics", 2004 р.

У 2004 році в нашому Університеті відбулася перша міжнародна конференція з нелінійної динаміки "Nonlinear Dynamics". Вступне слово на цій конференції мав Володимир Логвинович Рвачов. Він говорив англійською мовою, як завжди зрозуміло та доброзичливо.

На фото нижче показані учасники цієї конференції - представники сучасних наукових шкіл із різних країн: США, Росії, Японії, Польщі, Сербії, Канади, Німеччини, Кореї, Італії.

Учасники 1-ої міжнародної конференції "Nonlinear Dynamics", 2004 р.

А вже в 2005 році В.Л. Рвачова не стало.

Пам'яті нашого Вчителя були присвячені дві міжнародні конференції.

У 2006 році разом з Інститутом Проблем Машинобудування НАН України ім.А.М.Підгорного співробітники кафедри прикладної математики провели міжнародну конференцію «Актуальні проблеми прикладної математики та механіки», присвячену 80-річчю з дня народження В.Л.Рвачова.

Відкриття міжнародної конференції «Актуальні проблеми прикладної математики та механіки», присвяченої 80-річчю з дня народження В.Л.Рвачова

На конференції були присутні видатні вчені України, Сербії, Польщі, Росії та інших країн.

Учасники конференції присвячена 80-річчю з дня народження В.Л.Рвачова, 2006 р в ІПМашНАН України ім. Підгорного А.М.

Учасники секції «Прикладна математика» в НТУ«ХПІ» на конференції, присвяченій 80-річчю з дня народження В.Л Рвачова, 2006 р.

Учасники конференції в кабінеті
В.Л.Рвачева, 2006 г.

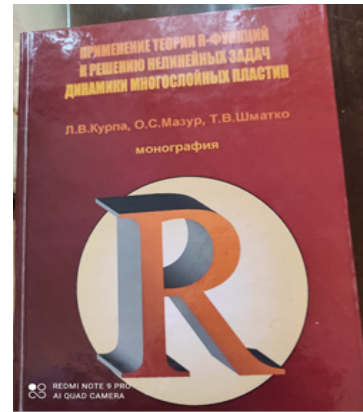
Учасники конференції, присвяченій 80-річчю з дня народження В.Л.Рвачова: Академік НАН України Кушнір Р.М., член-корр. НАН України Кіт Г.С. Член корр. Польської АН. J. Awrejcewicz та інші.

У 2016 році в нашому університеті була проведена 5-та міжнародна конференція «Nonlinear Dynamics», присвячена 90-й річниці з дня народження Володимира Логвиновича.

В рамках цієї конференції було організовано міні-симпозіум «The R-Functions Theory, Its Development and Recent Applications», на якому були представлені нові результати, що одержані на базі використання теорії R-функцій. Обговорено сучасні проблеми та напрямки подальшого розвитку ідей В.Л.Рвачова. З доповідями виступили учні Володимира Логвиновича: Курпа Л.В., Литвин О.М., Максименко-Шейко К.В., Склепус С.М., а також представники Львівської, Дніпропетровської та Київської наукових шкіл-механіків: акад. Кушнір Р.М., член-корр. Кіт Г.С., акад. Дейнека В.С., акад. Мацевитий Ю.М., проф. Гришак В.З., проф. Пошивалов В.П. та інші.

На конференції було показано фільм англійською мовою, присвячений життю та творчості Володимира Логвиновича а також представлено монографію, присвячену В.Л.Рвачову.

20 років тому, на 75-річному ювілеї Володимира Логвиновича, його учні звернулися до свого Вчителя зі словами подяки. Сьогодні ми повторюємо ці слова. Тому що саме ці слова увібрали в себе наші почуття, любов, гордість, нашу відданість, повагу і величезну подяку нашому Великому Вчителю.

“Мы бесконечно рады, что встретили Вас на своем жизненном пути. Вы ввели нас в чудесный мир науки, научили творить, воплощать мечты, ставить цель на пути к совершенству. Щедро делаясь с нами научными идеями, Вы неустанно и великодушно поддерживали нас во всех начинаниях, поисках и вдохновляли на новые открытия. Наши достижения, успехи, звания, должности мы возлагаем к Вашим стопам.

Благодарим Вас, наш Дорогой Учитель! Мы преклоняемся перед красотой Вашей души, Вашим талантом и трудолюбием. Пусть Ваше прекрасное научное древо цветет, тянется ввысь и вширь и, склоняясь, предлагает свои плоды миру.”

З роками все більше і більше розуміємо, що доля подарувала нам зустріч з талановитим Вченим, Великим Вчителем і достойною Людиною. І нам дуже хотілось би, щоб не тільки учні, але й наступне покоління наших студентів пам'ятали і знали великих вчених, які працювали в славетному Національному технічному університеті «Харківський політехнічний інститут»

Список літератури:

1. Курпа Л.В., Шматко Т.В., Шматко А.В. Владимир Логвинович Рвачев. Се человек - Много званий - Мало избранных. Х.:Новое слово, 2006, 80 с., 44 илл.
2. Шейко Т.И., Курпа Л.В., Бездетко Е.О., Осетров А.А. К 90-летию со дня рождения академика НАН Украины Владимира Логвиновича Рвачева. Вісник НТУ «ХП», 2016, №26 (1198), 7-26

References (transliterated).

1. Kurpa L.V., Shmatko T.V., Shmatko A.V. Vladymyr Lohvynovych Rvachev. Se chelovek - Mnogo zvanykh - Malo yzbrannykh. Kh.:Novoe slovo, 2006, 80 s., 44 yll.
2. Sheiko T.Y., Kurpa L.V., Bezdetko E.O., Osetrov A.A. K 90-letiyu so dnia rozhdnyia akademyka NAN

Вісник Національного технічного університету «ХП». Серія: Динаміка і міцність машин. № 2. 2021

Україны Владымыра Лohвynовyчa Rvacheva.
Visnyk NTU «KhPI», 2016, №26 (1198), 7-26

Відомості про авторів / About the Authors

Курпа Лідія Василівна – доктор технічних наук, професор, завідувач кафедри «Прикладна математика», Національний технічний університет «ХПІ», тел.: (057) 707-60-32; e-mail: kurpa@kpi.kharkov.ua

Kurpa Lidiya Vasylivna – Doctor of Technical Sciences, Full Professor, Head of the Department of Applied Mathematics, National Technical University "KhPI", tel.: (057) 707-60-32; e-mail: kurpa@kpi.kharkov.ua.